

Kerk lijkt op McDonald's

Theologen die over de kerk schrijven, doen dat doorgaans nogal verheven. Ze leggen uit dat de kerk 'lichaam van Christus', 'bouwwerk van de Geest', 'Jezusbeweging' of 'volk Gods onderweg' is, terwijl een nuchter mens eerder van een religieuze vrijwilligersorganisatie met bureaucratische tendenzen zou spreken. Gelovige uitspraken dekken vaak niet de werkelijkheid.

De Nijmeegse hoogleraar praktische theologie J.A. van der Ven moet niets hebben van luchtfietserij. Voor hem kan het in de theologie niet alledaags genoeg toegaan.

Van der Vens *Ecclesiology in context* kan worden gelezen als een vrucht van 'empirische theologie'. Gelovig over de kerk praten? Dat gebeurt in in elk hoofdstuk. Maar de theologische paragrafen liggen ingeklemd tussen nuchtere analyses en modellen die ontleend zijn aan de sociale wetenschappen.

Geen onderdeel is Van der Ven te min. Neem het financieel beheer. Van der Ven trakteert ons op een nauwkeurige beschrijving en een analyse van geldstromen in de kerk. Juist een kerk die ooit begon als 'kerk van de armen' kan er niet omheen een adequaat financieel beheer te voeren. Geldzaken zijn te belangrijk om aan commissies van beheer en kerkvoogdijen over te laten. Ook onderwerpen als

beleidsvoering, kwaliteitszorg in de dienstverlening en de personeelsontwikkeling worden als zijnde des kerks aan zorgvuldige analyses onderworpen. Theologische beschouwingen over de kerk en doorkijkjes in de kerkgeschiedenis worden afgewisseld met analyses van conflictbehandeling en leiderschapsmodellen.

Juist deze verstrengeling van empirie en theologie maakt dit boek tot een behulpzaam handboek. Het biedt een schat aan informatie voor iedereen die als vrijwilliger of als beroepskraht in de kerk werkzaam is. Dat het vanuit rooms-katholiek gezichtspunt is geschreven, maakt het voor een protestant niet minder interessant. Met Bonhoeffer roept Van der Ven bij de vraag: 'Wat moeten we geloven?' uit: 'Verkeerde vraag!' Ook hij formuleert haar anders: 'Wat geloven we werkelijk?' Deze inzet bij de praktijk van het geloven blijkt de verschillen in kerkelijke en theologische tradities behoorlijk te relativeren.

Van der Ven beschouwt de kerk dus als een 'gewone' organisatie die zich laat vergelijken met McDonald's en andere multinationals. Daarmee ontkent hij niet dat ze van Godswege ook meer en anders is dan dat. Maar hij maakt wel aannemelijk dat het een legitieme manier van kijken is, die je helpt te zien wat er feitelijk

gebeurt. Het theologische en het sociologische gezichtspunt beconcurreren elkaar niet, maar liggen in elkaars verlengde. Het gelovig spreken over de kerk geeft haar een religieuze betekenis, die aan haar een dimensie toevoegt: het duidt de kerk als een teken van Godswege, dat zijn heil ver-tegen-woordigt.

De gelovige visie staat soms op gespannen voet met de empirie. Vandaar dat Van der Ven vindt dat een leer van de kerk op veranderen gericht moet zijn. Te genover het traditionalisme van het kerkelijk leergezag opteert hij voor een 'transformatorische' kerkvisie. Al ze Van der Vens theologie dus bij de feiten in, ze eindigt er niet bij. Hij staat zichzelf soms eventjes toe te dromen van een kerk die alle bureaucratische hardheid en traagheid achter zich heeft gelaten. Een innoverende, creatieve 'adhocratie', die zich niet meer in paleizen maar alleen in tenten op haar gemak voelt.

Maar het duurt maar even, of opnieuw klinkt het 'down to earth'. Van der Vens theologische werkelijkheidszin blijkt ook uit het feit dat hij de Europese kerk in haar feitelijke context plaatst: die van geseclariseerde samenleving. Modernisering, rationalisering, individualisering, calcularisering: wat die processen precies inhouden en welke effecten ze hebben op de kerk, het wordt ons allemaal helder haarfijn en met professoraal meesterschap uit de doeken gedaan. Van d

B O E K E N

Ven maakt aannemelijk dat de kerk al lang met beide benen in deze maatschappij staat, zodat we niet meer kunnen doen alsof zij er tegenóver staat. De conservatieve, amoderne traditionalisten willen daar niet aan. Maar ook de cultuurkritische basisbeweging weigert de premissen van de moderniteit als context van de kerk te aanvaarden. Van der Ven zoekt daarentegen een derde weg: die van een kritische uitwisseling tussen moderne samenleving en christelijke traditie.

Bij die wens laat hij het niet. Hij doet ook concrete voorstellen. Illustratief voor zijn benadering is de manier waarop hij de vraag behandelt of je in termen van het 'marktmodel' over de kerk kunt spreken. Neen, zeggen conservatieven en progressieven gezamenlijk in koor. Van der Ven verfijnt de vraag echter zo, dat hij laat

zien hoe ver de 'marktachtigheid' van de kerk wel en niet gaat. Voorzover ze zich richt tot een algemeen publiek doet zij wel degelijk een religieus aanbod waarvoor ze veronderstelt dat er vraag naar is. De op persoonlijk nut gerichte houding van de buitenstaander: wat word ik wijzer van de kerk? heeft alle recht van spreken, en mag niet hautain van de hand worden gewezen. Het is de taak van de kerk de behoeften van mensen in al hun verscheidenheid te inventariseren en te analyseren. Daarin gaat de kerk terecht mee met de modernisering. Maar dat niet kritiekloos. Ze dient zich te verzetten tegen de idee, als zou het evangelie een 'produkt' zijn, dat je 'kopen' kunt. Die idee strookt niet met haar identiteit en visie. De christelijke boodschap is niet los van de banden die zij tussen mensen schept verkrijgbaar. En bovendien: de

fundamentele vragen van ons bestaan krijgen in het evangelie geen goedkope oplossing, maar worden er hoogstens in het perspectief van de hoop gezet.

Maar al is het evangelie geen produkt, je kunt het wel als een 'dienst' beschouwen, zegt Van der Ven. En dus moet je als kerk ook hard werken aan de kwaliteit van je dienstverlening. Van der Ven doet vervolgens allerlei suggesties aan de hand om die te verbeteren. Het categorische 'Neen!' tegen de samenleving van veel behoudende of vooruitstrevende kerkelijkheid blijkt onder Van der Vens microscoop vaak niet meer dan een alibi voor luie geesten te zijn, om maar niet in de kerk aan het werk te hoeven.

Frits de Lange

J.A. van der Ven: *Ecclesiology in context*, Uitgave Kok, Prijs f 83,-.